

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 3
«22» квітня 2024 р.

Заступник голови Приймальної комісії

Юрій КАГАНОВ

ПОГОДЖЕНО:

Відповідальний секретар відбіркової комісії

Марина ТОМЧЕНКО

Гарант освітньо-наукової програми

Тарас БУТЧЕНКО

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 033 ФІЛОСОФІЯ**

Освітній і науковий ступінь: доктор філософії

Спеціальність: 033 Філософія

Освітньо-наукова програма: Філософія

Запоріжжя – 2024 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності 033 Філософія – з'ясувати рівень теоретичних знань та практичних навичок вступників, яких вони набули під час навчання на освітньому ступені / рівні спеціаліста / магістра, з метою формування рейтингового списку та конкурентного відбору здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія в межах ліцензійного обсягу університету.

2. ФОРМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Фаховий іспит зі спеціальності проходить в очній або дистанційній формі.

Іспит в очній формі проходить у приміщенні Запорізького національного університету (з дотриманням заходів безпеки в умовах воєнного стану) у два етапи. Письмовий етап – вступники надають відповіді на питання екзаменаційного білету у письмовій формі. Тривалість письмового етапу – до 45 хв. Усний – співбесіда вступника з фаховою атестаційною комісією ЗНУ з питань екзаменаційного білету (до 30 хв).

Іспит у дистанційній формі проходить у два етапи. Підготовчий етап – самостійна підготовка відповідей на питання екзаменаційного білета (до 10 хв.) та основний етап – співбесіда вступника з фаховою атестаційною комісією ЗНУ з питань екзаменаційного білету (до 45 хв.)

Для складання фахового іспиту зі спеціальності у дистанційній формі вступник надає Приймальній комісії ЗНУ один з документів: документ про проживання (перебування) поза межами м. Запоріжжя (витяг з реєстру територіальної громади, довідка ВПО), документ про перебування поза межами України або документ, який підтверджує наявність іншої поважної причини. Рішення про допуск до складання іспиту у дистанційній формі приймається Приймальною комісією.

У разі складання фахового іспиту зі спеціальності у дистанційній формі вступник має забезпечити процедуру ідентифікації особи, яка включає перевірку персональних даних та забезпечення безперебійного технічного оснащення для відеозв'язку з фаховою атестаційною комісією ЗНУ у режимі реального часу.

Проведення фахових іспитів зі спеціальності та презентація дослідницької пропозиції як в очному, так і в дистанційному форматах, підлягають обов'язковому відео- та аудіозапису, який не може бути переданий третім особам.

3. СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

Білет фахового вступного випробування містить 3 теоретичних питання.

4. ВИМОГИ ДО ВІДПОВІДІ ВСТУПНИКА

У питаннях оцінюється знання вступника з базових фахових дисциплін, що є

необхідними для коректного вираження певних понять, а також для розуміння широкого кола теоретичних та практичних завдань, володіння навичками, що є необхідними для професійної діяльності у межах програми.

Правильність виконання завдань оцінюється відповідно до критеріїв оцінювання знань.

Екзаменатор не зобов'язаний читати розв'язання завдань, що наведені вступником в чернетці.

Під час проведення іспиту забороняється використовувати підручники, навчальні посібники, інші джерела інформації (якщо це не передбачено програмою). Також забороняється користуватися мобільними телефонами та іншими засобами зв'язку і передачі даних.

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Для особи, яка претендує на зарахування для здобуття ступеня доктора філософії (за 200 бальною шкалою):

Високий рівень (175-200 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в повній мірі засвоїв увесь програмний матеріал, показує знання не лише основної, але й додаткової літератури, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки, використовує знання з суміжних галузевих дисциплін, вдало наводить приклади.

Достатній рівень (150-174 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: має також високий рівень знань і навичок. При цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності або пропуски в неосновних питаннях. Можливе слабке знання додаткової літератури, недостатня чіткість у визначенні понять.

Задовільний рівень (124-149 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь неповна, неглибока, містить неточності, робить помилки при формулюванні понять, відчуває труднощі, застосовуючи знання при наведенні прикладів.

Низькій рівень (100-123 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

До участі у конкурсі не допускається (0-99 балів), якщо вступник виявив такі знання та вміння: не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

6. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Перелік питань

1. Суспільство і культура.
2. Світогляд і його історичні типи.
3. Методологія формаційного і цивілізаційного аналізу суспільства.
4. Глобальні проблеми сучасності та шляхи їх розв'язання.
5. Поняття «культура» і «цивілізація».

6. Сутність людини: єдність біологічного та соціального.
7. Індивід, індивідуальність, особистість
8. Історична необхідність і свобода особистості.
9. Предмет соціальної філософії.
10. Філософське та наукове пізнання: загальне та особливе.
11. Поняття діяльності.
12. Суспільна свідомість та її основні форми
13. Економіка та політика.
14. Ідеологія та суспільна психологія.
15. Поняття суспільства і особливості його пізнання.
16. Соціальна революція.
17. Матеріальні та ідеологічні відносини.
18. Структура практичної діяльності та її основні форми.
19. Діалектика традицій і новаторства у розвитку діяльності.
20. Інтереси і потреби.
21. Проблема суб'єкту історичного процесу.
22. Соціальний прогрес і його критерії
23. Соціальне прогнозування та основні типи соціальних прогнозів.
24. Науково-технічна революція та альтернативи майбутнього.
25. Проблема життя та смерті в духовному досвіді людини.
26. Єдність і багатоманітність світової історії.
27. Рушійні сили та суб'єкти суспільного розвитку.
28. Соціальне пізнання та його особливості.
29. Філософія: коло її проблем і роль у суспільстві.
30. Зв'язок принципу розвитку та принципу детермінізму.
31. Закони діалектики (матеріалізм або ідеалізм).
32. Філософські категорії.
33. Категорія «буття»: її зміст та специфіка.
34. Принцип системності: система, підсистема, елемент.
35. Розмаїття структурних рівнів буття.
36. Структурні рівні буття: неорганічна природа, жива природа, соціум.
37. Рух як сутність буття та атрибут світобудови. Рух та розвиток.
38. Кількісні та якісні зміни. Риси розвитку.
39. Проблеми прогресу. Основні моделі розвитку: регресивний розвиток, еволюціоністська модель, емерджентизм.
40. Основні підходи до розуміння простору та часу. Властивості простору-часу.
41. Механізм формування соціальних цінностей.
42. Ієрархічний розвиток соціальних цінностей.
43. Естетичне сприйняття та проблема оцінки.
44. Мистецтво як ціннісне відношення людини до світу та як об'єкт оцінки.
45. Співвідношення понять «гносеологія» та «епістемологія».
46. Теорія пізнання у контексті історії науки та культури.
47. Зміст поняття «свідомість». Проблема співвідношення буття та свідомості, тіла та свідомості, мови та свідомості.

48. Ідеальність як субстанційна ознака свідомості.
49. Суспільно-історична зумовленість свідомості.
50. Взаємозв'язок буття та свідомості.
51. Структура свідомості. Самосвідомість.
52. Передумови формування свідомості.
53. Взаємозв'язок мислення і мови у процесі історичного розвитку.
54. Міф, релігія, філософія, наука у дослідженні пізнання.
55. Можливість пізнання світу: погляди скептиків, агностиків, матеріалістів.
56. Істина як центральна тема теорії пізнання.
57. Істина і хиба: абсолютна і відносна істина. Критерії істини.
58. Верифікація і фальсифікація. Різновиди досвіду і різновиди істини.
59. Об'єкт і предмет наукового та філософського пізнання.
60. Діяльність як форма існування соціальної матерії. Структура діяльності.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Андрущенко В. П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія : підручник для вищих навч. закл. / В. П. Андрущенко [и др.]. 3. вид., випр. та доп. Київ : Генеза, 2006. 656 с.
2. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або Інтелектуальні подорожі до країни філософії : науковий посібник. Київ : МАН, 2017. 238 с.
3. Воронюк О.Л. Філософія : підручник / О.Л. Воронюк. 3-є вид., перобл. та доповн. Київ : ВСВ «Медицина», 2018. 216 с.
4. Вступ до спеціальності : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Філософія» освітньо-професійної програми «Європейські філософські студії і креативні індустрії» / за заг. ред. Т.І. Бутченка. Запоріжжя : КСКАльянс, 2021. 164 с.
5. Воловик В.І., Бутченко Т.І. Філософія наукової свідомості: навч. посіб. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2018. 107 с.
6. Воронкова В. Г. Філософія розвитку сучасного суспільства: теоретико-методологічний контекст : монографія / В. Г. Воронкова / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Запоріз. держ. інженерна акад. Запоріжжя : ЗДІА, 2012. 264 с.
7. Данильян О. Г. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 4-те вид., переробл. Харків : Право, 2023. 424 с.
8. Історія філософії : підручник для ВНЗ / Г. І. Волинка. За ред. Г. І. Волинки ; М-во освіти і науки України. Київ : Каравела, 2019. 480 с.
9. Основи соціальної філософії : навчальний посібник / В.І. Воловик, М.А. Лепський, Т.І. Бутченко, О.В. Краснокутський ; під заг. ред. В.І. Воловика. Запоріжжя: Просвіта, 2012. 319 с.
10. Рижак Л. В. Філософія : підручник / Людмила Рижак ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Вид. 2-ге, перероб., допов. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 648 с.
11. Філософія : підруч. для студентів ВНЗ / [Л. В. Губерський та ін.]. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків : Фоліо, 2018. 620, [1] с.
12. Філософія : підручник дляНЗ / А. К. Бичко [та ін.] ; за заг. ред. В. І. Ярошовця. Київ : Центр учб. літ., 2016. 648 с.
13. Філософія [електронний ресурс] : навч. посібник / Ю. М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачківська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.
14. Шепетяк Олег, Шепетяк Оксана Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.
15. Фюрст М. Філософія : [підручник] / Марія Фюрст, Юрген Тринкс у співпр. з Ніколаусом Галмером ; пер. з нім. Вахтанга Кебуладзе. Вид. 2-ге. Київ : Дух і Літера, 2019. 533 с.

Додаткова

1. Алексюк І. А. Філософія мови: традиція аналітичної філософії : підручник / І.

- А. Алексюк ; Філософ. ф-т, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 319 с.
2. Гордер Ю. Світ Софії : роман про історію філософії / Ю. Гордер / Юстейн Гордер ; пер. з норв. Наталія Іваничук. 3-тє вид. Львів : Літопис, 2019. 536с.
 3. Дельоз Ж. Що таке філософія? / Жіль Дельоз, Фелікс Гватарі ; наук. ред. Олег Фешовець ; пер. з фр. Ярина Тарасюк. Львів : АСТРОЛЯБІЯ, 2015. 272 с.
 4. Дзьобань О. П. Філософія науки : підручник / Олександр Дзьобань ; Держ. наук. установа "Ін-т інформації, безпеки і права Нац. акад. прав. наук України". Київ ; Одеса : Фенікс, 2024. 512 с.
 5. Кримський С. Б. Про софійність, правду, смисли людського буття [Текст] : зб. наук.-публіц. і філос. ст. / Сергій Кримський ; НАН України, Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. Київ : [б. в.], 2010. 464 с.
 6. Мінаков М. Філософія в Україні: у вічному пошуку себе : [форум укр. філософів] / М. Мінаков // Україна модерна / Ін-т істор. досліджень Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка ; [О. Ведров та ін.]. Харків ; Львів : [Манускрипт-Львів]. – 2019. Вип. 26. Справа філософії в сучасній Україні. С. 12-30.
 7. Попович М. В. Філософія свободи. Харків : Фоліо, 2018. 523 с.
 8. Платон. Апологія Сократа; Діалоги / пер. з давньогрец. Й. Кобіва, Ю. Мушака. Харків : Фоліо, 2017. 409 с.
 9. Предборська І. М. Філософія історії. Суми : Університет. Книга, 2015. 232 с.
 10. Рассел Б. Історія західної філософії / Бертран Рассел ; пер. з англ.: Юрій Лісняк, Петро Таращук. К. : Основи, 1995. 760 с.
 11. Сабадуха В. О. Філософія критичного мислення та прийняття рішень : підручник / В. О. Сабадуха ; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2023. 679 с.
 12. Семенюк Е. П. Філософія сучасної науки і техніки [Текст] : [підручник] / Едуард Семенюк, Володимир Мельник ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Нац. лісотехн. ун-т України. Вид. 3-тє, випр. та допов. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 363 с.
 13. Сіверс В. А. Філософія творчості [Текст] : підручник / Валерій Сіверс. Київ : НАКККіМ, 2023. 291 с.
 14. Скратон Р. Коротка історія новітньої філософії: Від Декарта до Вітгенштайна. Київ : Основи, 2016. 350 с.
 15. Соціальна філософія : монографія / В.І. Воловик, М.А. Лепський, Т.І. Бутченко, О.В. Краснокутський. Запоріжжя : Просвіта, 2011. 376 с.
 16. Табачковський В. Г. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності». Київ : Видавець ПАРАПАН, 2005. 432 с.
 17. Філософія : підручник / [М. М. Цимбалюк та ін.] ; Держ. ВНЗ "Ужгород. нац. ун-т". 2-ге вид., перероб. і допов. Ужгород : Говерла, 2021. 439 с.
 18. Філософія науки [Текст] : підручник / [І. С. Добронравова та ін. ; за ред. І. С. Добронравової] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2018. 255 с.
 19. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник. Під ред. В.Л. Петрушенка. Львів: «Новий світ-2000», 2020. 492 с.

20. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи : хрестоматія : навч. посібник для вnz / за ред. Г. І. Волинки ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; [авт. В. П. Андрущенко та ін.]. К. : Каравела, 2019. 464 с.
21. Шабанова Ю. О. Філософія культури : підручник / Юлія Олександрівна Шабанова ; Нац. всеукр. муз. спілка, Дніпропетр. акад. музики ім. М. Глінки. Дніпро : ЛПРА, 2019. 240 с.
22. Хамітов Н. Історія філософії. Проблема людини та її меж : вступ до філософської антропології як метаантропології. Ред. Н. Хамітов. Київ : КНТ, 2015. 396 с.
23. Харарі Ю.Н. Homo Deus. За лаштунками майбутнього / пер. з англ. О. Дем'янчука; 2-ге вид. Київ : Форс Україна, 2019. 512 с.
24. Юркевич П. Д. Історія філософії права; Філософія права; Філософський щоденник / П. Д. Юркевич. 2-ге вид. Київ : Ред. ж-лу "Український Світ", 2000. 752 с.
25. Philosophy, a school of freedom: teaching philosophy and learning to philosophize; status and prospects. UNESCO. Democracy and Philosophy Section. Paris : UNESCO, 2007. 303 p.

Інформаційні ресурси

1. Wireless Philosophy. URL: <https://wi-phi.com/>
2. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/>
3. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <http://plato.stanford.edu>
4. The Internet Encyclopedia of Philosophy (IEP). URL: <http://www.iep.ut>